

מבט רב שנתי על אלימות במשפחה כלפי נשים ורצח נשים בישראל בשנת פרוץ משבר הקורונה, לפנייה ואחריה

ד"ר לימור יהודה¹ וד"ר עירית עין-טל³²

תקציר

מאמר זה מציג מחקר אמפירי תיאורי בנושא רצח נשים ואלימות כלפי נשים בידי בן-זוגן בישראל, במהלך שנת 2020, השנה הראשונה לפרוץ משבר מגפת הקורונה, בהשוואה לשנים קודמות ושנים עוקבות. מחקרים ברחבי העולם שפורסמו בתקופת הקורונה מצאו עלייה במספר מקרי אלימות במשפחה כלפי נשים במהלך 2020 ותמונה מעורבת לגבי רצח נשים, כאשר דווחו עליות וירידות כאחד, בהתאם למדינה. בישראל דווח בתקשורת על גידול באלימות במשפחה כלפי נשים וברצח נשים. עם זאת, לא נערכה השוואה אמפירית מקיפה של תופעות אלו בשנת 2020 בהשוואה לשנים קודמות ולשנים עוקבות. המחקר הנוכחי ממלא פער זה, ומשווה בין שנת התפרצות הקורונה לקודמותיה ולשנים עוקבות במונחים של אלימות במשפחה כלפי נשים ורצח נשים על-מנת לקבוע האם שנת המגפה הראשונה הייתה יוצאת דופן במונחים של עלייה מדאיגה בתופעות מעציבות

¹ המכללה האקדמית אשקלון

² האקדמית גליל מערבי

³ ד"ר ג'ינאן פלאח, עורכת כתב עת זה, הינה שותפה לגיבוש רעיוני ראשוני של מחקר זה, טרם פותח והורחב על ידי כותבות המאמר ואנו מודות לה על כך.

אלו. הנתונים נאספו מדו"ח הכנסת ומדוחות משטרה שנתיים. הממצאים מראים גידול ברצח נשים ובאלימות במשפחה כלפי בנות זוג בשנה הראשונה של המגפה, בהשוואה לשנת 2019. עם זאת, בהשוואה לשנים קודמות ועוקבות, שנת 2020 לא הייתה חריגה ואף אופיינית לגרף תנודתי רב שנתי של רצח נשים בישראל. באשר לרצח נשים בשנת פרוץ מגפת הקורונה, נמצא כי אין הבדל גדול בין שנים שקדמו לשנת 2020 לבין שנת 2020 והשנים העוקבות, אולם, רצח בנות זוג החמיר משמעותית בשנת התפרצות הקורונה בהשוואה לשנים שקדמו לשנה זו ולשנים עוקבות. לפיכך, הטענות בתקשורת על הסיכון המוגבר של המגפה לרצח נשים ואלימות במשפחה נגד בנות זוג נכונות רק באופן חלקי.

סקירת ספרות

תקופת משבר הקורונה זימנה לחצים נוספים לאלו הבריאותיים. הסגרים והבידודים שננקטו על מנת לצמצם את התפשטות המחלה (Bradbury-Jones & Isham, 2020; Van Gelder, et al., 2020) יצרו בקרב אנשים רבים לחצים בריאותיים וכלכליים (Xue, et al., 2020) בשל יציאה כפויה לחופשה ללא תשלום או פיטורין מהעבודה, בשל לחצים ביחסים בתוך המשפחה על רקע שהות ממושכת של בני הבית ביחד במהלך סגרים חוזרים ונשנים ובידוד חברתי (Salisbury, 2020).

בתקופה זו במקביל ללחצים המתוארים וכתוצר לוואי שלהם, חלה עליה מדאיגה במספר מקרי האלימות במשפחה (אלמ"ב) (Arenas-Arroyo, et al., 2021; Gosangi, et al., 2021), וכן עליה במספר המקרים של רצח נשים במסגרת האלימות במשפחה (Bradbury-Jones, 2020).

דיווחים מאוסטרליה, ברזיל, סין וארה"ב מראים כי חלה עליה במספר מקרי האלמ"ב (Peterman, et al., 2020), חלק מהאינדיקציות לגבי עליה במקרי האלמ"ב, מקורן בנתונים שהצטברו ב"קו החם" לסיוע לקורבנות של אלימות במשפחה. על פי נתונים אלה חלה עליה של 25% בדיווחים לקו החם וכן עליה בחיפוש בגוגל בנושא סיוע במקרי אלמ"ב (Kottasová, 2020). בבריטניה דווח על עליה של 25% בפניות לקו הסיוע, כבר בשבוע הראשון שלאחר הסגר שהוטל על תושבי הממלכה המאוחדת (Kelly & Morgan, 2020). במחוז חוביי בסין חלה עליה באלמ"ב במהלך הסגר (Fraser, 2020). בארה"ב, במהלך המגיפה דווח על עליה של 10.2% בפניות בנושא אלמ"ב (Leslie & Wilson, 2020).

נתונים אלו מתארים את שהתרחש מבחינת תופעת האלמ"ב במהלך התקופה של פרוץ משבר הקורונה ובהמשכו של המשבר, כאשר חלק מהנתונים מתייחסים לתקופת הסגר וחלק לתקופת המשבר בכללותו. בהקשר זה של העלייה המדווחת במקרי האלמ"ב יש לציין למשל כי במקסיקו סיטי נמצא פער בין הדיווחים לקו חם לעומת דיווחים למשטרה, שכן דווח על

עליה של 30% בדיווחים לקו החם אולם לעומת זאת דווחה ירידה של 27% בדיווחים למשטרה. מתוך הדיווח עולה כי משמעות הדבר היא שהאלימות במהלך הסגרים לא ירדה ומה שירד ונפגע זה יכולתה של האישה לדווח למשטרה על הנעשה לה (Silverio-Murillo, et al., 2020). ממצא זה מרמז על הסבר לעליה בדיווחים לקו החם, הקשור באי זמינות מערכות תמיכה פורמליות לקורבנות, כפי שיפורט בהמשך.

רצח נשים – התצורה הקטלנית של אלימות במשפחה נגד נשים

כאמור, בנוסף לנתונים בדבר עליה מורגשת במצוקה הנוגעת לאלימות במשפחה בכלל, דיווחים בתקשורת לגבי מקרי רצח נשים חיזקו את ההתרשמות לפיה משבר הבריאות מייצר מגפת אלימות, ווייל (Weil, 2020) בדקה את הנעשה במדינות אירופה ובמדינות דרום אמריקה ודיווחה על עליה במקרי אלמ"ב וברצח נשים בהשוואה בין שנת 2020 לעומת 2017. סטפן וספיד (Stephen & Speed, 2021) דיווחו על הנעשה במקסיקו מבחינת רצח נשים בתחילת משבר הקורונה ונמצא שכאלף נשים נרצחו כבר בתחילת 2020 בתקופת הסגר הראשון ולמעשה מספר מקרי הרצח הוכפל לעומת חמש השנים שקדמו לשנת הקורונה. כמו כן הם ציינו שבמהלך המגיפה חלה עליה ברצח בתוך בתים (Stephen & Speed, 2021). אינגלה סמית מדווחת במדורה "Counting dead women" שמספר מקרי רצח נשים באנגליה הוכפל בשבועות הראשונים של הסגר הראשון בחודש מרץ 2020 (Smith, 2020). לעומת ממצאים אלו אסיק ואוזן (Asik & Ozen, 2020) מדווחים כי ההסתברות שאישה תיהרג על ידי בן זוג אינטימי ירדה בכ-57% בתקופת צעדי הריחוק החברתי המחמירים, וב-83.8% בעוצר לעומת התקופה המקבילה בין 2014 ל-2019 (Asik & Ozen, 2020).

הסברים להגברת האלימות במשפחה

בין אם מדובר באלימות נגד נשים בכלל ובין אם מדובר בתצורתה הקיצונית המתבטאת ברצח נשים בתוך משפחה, הרי שהעלייה המדווחת במספרים לוותה בהסברים לתופעה. חוקרים שונים (Gelles' 1983; Godin, 2020; Peterman, et al., 2020) טענו כי סגרים ובידודים, אשר נועדו לעצור את התפשטות המגיפה יצרו למעשה תנאים המגבירים חשיפה של פרטים, במשפחות רבות, לאלימות על כל לסוגיה. בתקופת הסגרים בלטה תופעה של מניעת משאבים מבני אדם במשפחות שונות על ידי בני משפחה מתעללים, כך לפי דיווח של נציגי קו חם בארה"ב, אותם נציגים דיווחו גם על הגברת האלימות על ידי כפיית אמצעי ריחוק חברתי ושהיה בבתים (Godin, 2020). הסגרים גם חשפו אנשים לאלמ"ב, תוך הגברת החשיפה ליחסי ניצול בד בבד עם הפחתת האופציות לתמיכה בקורבן (Gelles, 1983; Peterman, et al., 2020). גוסאנגי ועמיתיו (Gosangi, et al., 2021) התייחסו ספציפית לאי פנייה מצד קורבנות לקבלת עזרה, ככל הנראה בשל בעיית זמינותם של שירותי תמיכה במהלך הסגרים.

נושא הסגר יצר כורח של שהות ממושכת ומשותפת בבית אחד עבור משפחות רבות ומצב זה יצר קונפליקטים והחמיר מערכות יחסים (Solórzano, 2020). שהות ממושכת של משפחות רבות בבית במשך זמן רב וסביב השעון הפך את הבית למקום מסוכן עבור חלק

מבני הבית במשפחות רבות (Salisbury, 2020; Stephem & Speed, 2021). מורגן ובוקסל (Morgan & Boxall, 2020) בדקו באוסטרליה את סוגיית הסגר והשהות בבית, כזרז לאלימות במשפחה, ומצאו כי האלמנט שהגביר סיכוי לקורבנות נשים לאלמ"ב, גם בקרב אלה שיש להם היסטוריית אלמ"ב וגם בקרב אלה ללא היסטוריית אלמ"ב, זה לא השהות הממושכת בסגרים עם בן הזוג בבית, אלא דווקא המצב של היעדר קשר תכוף של האישה עם משפחה וחברים. בהקשר זה יודגש כי נמצא כי היעדר קשרי תמיכה, הוא ההיבט שיצר במהלך המגיפה סיכון לאלמ"ב של כמעט פי אחד וחצי עבור נשים ללא קשרי תמיכה מחוץ למשפחה הגרעינית (Morgan & Boxall, 2020).

סנצ'ז ואחר' (Sánchez et al., 2020) סקרו 38 מאמרים אשר פורסמו בתקופה שבין דצמבר 2019 ליוני 2020, ומצאו שחלק מהגורמים שבדרך כלל מגבירים פגיעות של נשים לאלימות, הוחמרו במהלך הריחוק החברתי והסגר. אחת הדוגמאות הממחישות ממצא זה לגבי גורמים מגבירי פגיעות נשים לאלימות מוצגת במחקר שנערך בספרד ואשר מצא עליה של 23% באלימות בין בני זוג בתקופת משבר הקורונה. ההסבר שניתן לכך קשור במעמדו של הגבר בביתו (Arenas-Arroyo, et al., 2021). ארנס-אריו ואחר' (Arenas-Arroyo, et al., 2021) טענו שכאשר מעמדו היחסי של הגבר מתדרדר, במיוחד כאשר מעמדו היה כבר מלכתחילה מוטל בספק, אז נצפתה החמרה ברמת האלימות בין בני הזוג (Arenas-Arroyo, et al., 2021). עם זאת, נתוני המחקרים אינם עקביים בהקשר לעליה באלימות במהלך הסגר, שכן מחקר שנערך במקסיקו מראה מגמת U – כל סוגי האלימות כלפי נשים ירדו במהלך הסגר, ולאחר מכן, משנפתחו הסגרים רמת האלימות חזרה לרמה שהיתה לפני פרוץ המגפה (Hoehn-(Velasco et al., 2021).

פרט להסברים לעליה במספר מקרי האלמ"ב, הקשורים בסגר ובשהות של בני הבית ביחד, והיעדר זמינות גורמי תמיכה וסיוע, הוצגו בספרות הסברים נוספים הקשורים אף הם לסגר ולקשיי התקופה ונסיבותיה, בהקשר של אלימות כלפי נשים, במהלך שנת 2020 - שנת פרוץ והתפשטות משבר הקורונה ברמה העולמית. כך, המציאות החברתית-כלכלית החדשה והלא צפויה, שנפתה על כולם במסגרת הסגרים והבידוד החברתי, התבטאה בבעיות כלכליות, כתוצר של חופשה ללא תשלום ופיטורין. קשיים כלכליים אלו יצרו מתחים ולחצים אשר לפי הסברים בספרות המחקרית היוו זרז למקרי אלמ"ב בתקופה הנדונה (Peterman, et al., 2020), כמו גם העובדה שלחץ כלכלי בזמן הקורונה מנבא סיכוי לאלמ"ב (Arenas-Arroyo, et al., 2021). מחקר אחר מצא כי לחץ כלכלי טרום המגיפה אשר גבר במהלכה הינו מנבא חזק לאלמ"ב. החוקרים ציינו כי ליתר דיוק הצירוף של לחץ כלכלי ובידוד חברתי הם אלו אשר היוו גורם סיכון לאלמ"ב במהלך המגיפה (Morgan & Boxall, 2020). עוד מוסיפים במחקרם, ארנס-אריו ואחר' (Arenas-Arroyo, et al., 2021) אשר נערך בספרד, כי דווח על עליה של 23% באלימות מצד בן זוג במהלך הסגר הראשון, ועליה זו מוסברת על-ידי החוקרים בכך שהאלימות מצד בן זוג עלתה בשל שני גורמים: הסגר והלחץ הכלכלי (Arenas-Arroyo, et al., 2021). מחקר אחר מצא שאין עדויות לכך שמצב תעסוקתי או אי-יכולת עבודה מהבית קשור למתח גובר במשפחה או אלימות, אך במחקר זה הודגש כי למעשה הקושי הכלכלי והקושי לשמר קשרים חברתיים, הם הקשורים להגברת מתחים במשפחה ולהגברת אלמ"ב (Beland, 2020). מחקרים בעולם בתקופת הקורונה ניסו לספק נתונים והסברים לעלייה המדאיגה באלמ"ב בכלל וברצח נשים בפרט, תוך עריכת ניתוחי

מקרה נקודתיים, המתייחסים לתחילת פרוץ משבר הקורונה ותוך מתן דגש לנעשה בתקופת הסגרים הראשונים, אך פרסומים מדעיים אלו, בייחוד ממצאי מחקרים שפורסמו בסמוך לפרוץ משבר הבריאות העולמי, לא כללו השוואה שיטתית ומקיפה ביחס לנתונים משנים קודמות.

המחקר הנוכחי שם לו למטרה לבדוק את תופעת האלימות במשפחה כלפי נשים בתקופת משבר הקורונה, תוך השוואת הנתונים לשנים שקדמו למשבר ולשנים אחריו, וכן לבחון את ממדי רצח נשים בתקופת משבר הקורונה, שהיא התצורה הקיצונית ביותר של אלימות במשפחה כלפי נשים, תוך השוואה רב שנתית - בשנים שקדמו לשנת הקורונה ובשנים שאחריה. המענה לשאלה בדבר שינוי ממשי ומשמעותי בממדי התופעה בתלות בשנת הקורונה עשוי לספק אינדיקציה לגבי תפקוד המגיפה כמייצרת מוות לא בשל וירוס, אלא בשל יחסים בין בני אדם הנתונים בתנאי מגורים וחיים קיצוניים מבחינת האינטנסיביות והמגבלות של חופש התנועה במסגרתן.

יודגש, כי המחקרים שהוצגו עד כה, מצביעים על עליה מדאיגה בתופעת אלימות כלפי נשים ורצח נשים במשפחה, אך הם מסתמכים על בדיקת הנתונים בתקופות מוגבלות במהלך שנת הקורונה, שכן הם מתייחסים למקטעי תקופות בלבד (Gosangi, et al., 2021)). מחקרים אלה התבססו על ידע שנצבר במועד ביצועם, תוך תלות בנתונים זמינים נכון לאותה עת, ותוך השוואת הנעשה בתקופות מסוימות, קצרות, ממוקדות בכמה חודשים ספציפיים במהלך המשבר בהשוואה לשנים קודמות. מחקרים אלה ביקשו לשפוך אור על תופעת האלימות כלפי נשים ורצח נשים, בניסיון להעשיר את הידע הקיים ביחס לתופעות אלו בתקופת משבר הקורונה, על רקע דלות הידע בנושא (Health) (Gosangi, et al., 2021: World) Organization, 2020, והם כאמור, מרמזים על עליה מדאיגה בתחום רצח נשים במשפחה ואלימות כלפי נשים. בדומה לנטען במחקרם של בראדברי-ג'ונס ואיסהאם (Isham, 2020) (Bradbury-Jones &), שם צוין כי בדיקת תופעה רק בתחילת המגיפה לא יכולה להוביל להבנה או לקביעה ברורה, באשר לשאלה האם העלייה במספר מקרי רצח נשים היא עליה של ממש, או האם היא משקפת היסטוריה של המדיה בנושא זה. לכן, נראה כי בחלוף מספר שנים מפרוץ המגיפה ראוי ונכון לספק מענה לשאלה בדבר החמרה במספר הנרצחות, תוך השוואה בין הנעשה בתחום רצח נשים בשנה החולפת כולה לעומת שנים קודמות לה ושנים שלאחריה, לנוכח הצטברות נתונים נוספים, כך שניתן לבחון את תמונת המצב במציאות של מגפה מתמשכת מבחינת רצח נשים.

מחקרים קודמים לגבי מגיפות קודמות קשרו בין משך הסגרים לבין הגברת סיכון לתוצרים פסיכולוגיים רציניים (Brooks, et al, 2020). בדומה לממצאים אלה, בחינת ההיקפים של רצח נשים בתום השנה רוויית הסגרים, לעומת שנים קודמות ושנים הבאות נטולות סגרים, עשויה להבהיר האם אכן חלה עליה מדאיגה במספר מקרי רצח נשים בתקופת המשבר, או שמא אין הבדל בין תקופה זו לתקופות אחרות.

שיטת המחקר

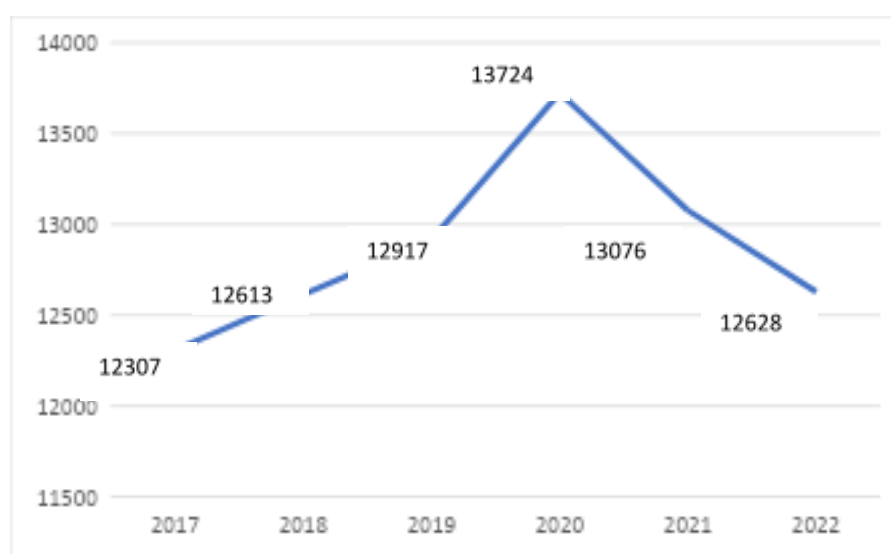
המאמר הנוכחי מתבסס על נתונים שנאספו לגבי מספר המקרים של רצח נשים ורצח בנות זוג ומספר מקרי אלימות בין בני זוג, אשר אירעו בשנת 2020 שנת התפרצות משבר הקורונה ובשנים שקדמו לו ובשנים העוקבות למשבר הקורונה, 2021-2023.

הנתונים נאספו תחילה בשני שלבים עיקריים: בשלב הראשון לוקט מידע בדבר מספר מקרי האלימות בין בני זוג ומספר מקרי הרצח של נשים בתקופת המשבר. נתונים אלו נדלו מתוך דו"חות של כנסת ישראל, ארגון ויצ"ו, שעון רצח של "הארץ", אתר שדולת הנשים ושנתו המשטרה 2021. לאחר עיון בנתונים וקריאת כתבות מדיה נרעשות בדבר חומרת המצב הוחלט לבחון את המספרים המוחלטים בהשוואה למספר הנרצחות ומספר תיקי אלימות בין בני זוג בראייה רב שנתית. לשם כך לוקטו נתונים מתוך שנתוני משטרה מהשנים 2018-2020 בנוגע לאלימות בין בני זוג ובנוגע לרצח נשים, שימוש בכמה שנתוני משטרה היה בבחינת צעד נדרש, שכן, שנתוני המשטרה המתעדכנים משנה לשנה נכתבים תוך השמטת שנים קדומות ולכן על מנת לבחון שנים אלו יש להשתמש בשנתוני משטרה קודמים לאלו העדכניים. בשלב השני, לאחר ניתוח הנתונים ברמה התיאורית עלתה שאלה בדבר רצח נשים בשנה השנייה למשבר ובשנים 2022 ו 2023. לפיכך, לוקטו נתונים מתוך שנתון 2022 ומתוך אתר שדולת הנשים. לאחר איתור כלל הנתונים לגבי מספר הנרצחות ומספר מקרי האלימות בין בני זוג הנתונים הוזנו בנתונים בטבלה מרכזת.

ממצאים

ניתוח תמונת מצב לגבי אלמ"ב בשנת משבר הקורונה לעומת השנה שקדמה לו ולעומת שנתיים לאחר המשבר, נעשה באמצעות בדיקת הפניות למוקדי החירום והפניות למשטרה, כאן נמצא פער בין מספר הפניות למוקדי החירום לבין מספר התיקים שנפתחו במשטרה בגין אלמ"ב.

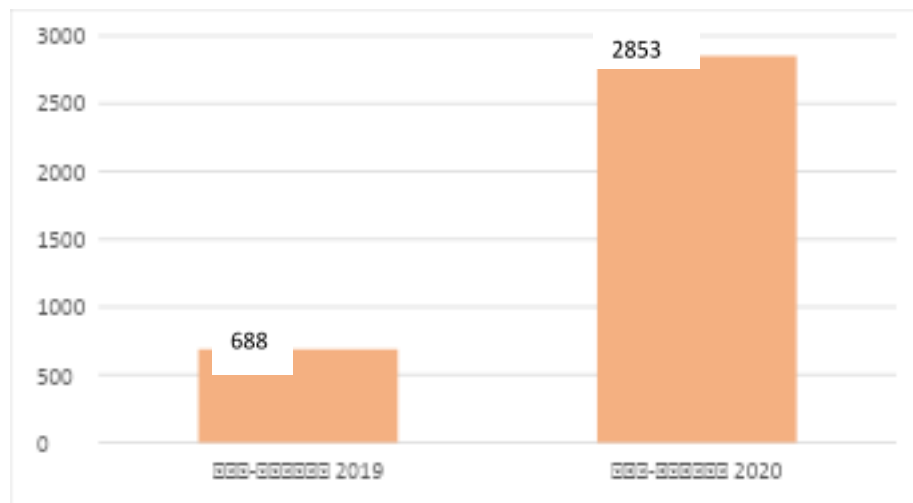
תרשים 1: תיקי אלמ"ב בין בני זוג בשנים 2017 - 2020

מתרשים 1 (הנתונים משנת 2017-2018 לקוחים משנתון המשטרה שנת 2021⁴ והנתונים משנת 2020-2022 לקוחים משנתון המשטרה שנת 2022⁵) נראית עליה של 807 תיקי אלמ"ב בין בני-זוג שנפתחו בשנת 2020 לעומת שנת 2019. על מנת לבחון האם עליה זו חריגה בממדיה בדקנו גם את ההבדל בין מספר המקרים בשנת 2019 לעומת 2018 ובין שנת 2018 לשנת 2017 ומצאנו עליה של מעט מעל 300 תיקים משנה לשנה. בהשוואה לעליה הדרסטית בשנת 2020 הרי שנראה ששנים קודמות אכן לא בלטו בקצב עליה מדאיג במספר התיקים כמו בשנת התפרצות הקורונה. יתר על כן, מספר התיקים המדווח בשנים עוקבות מצביע על ירידה במספר התיקים, שנת 2021, למשל, עדיין נחשבה לשנת משבר בריאותי, מדגימה דווקא ירידה במספר התיקים. שנה אחריה, שנת 2022 מדגימה ירידה נוספת. ממצאים אלו מראים כי ייתכן ושנת התפרצות משבר הקורונה כולל הסגרים שאפיינו אותה, אכן פעלו כזרז לאלימות בין בני זוג.

בבדיקת הפניות למוקד החרום 118 (מוקד סיוע המופעל על-ידי משרד הרווחה ומספק מענה לפונים בהקשר של אלמ"ב), ניתן לראות עליה גבוהה מזו את נמצאה בנתוני המשטרה. תרשים 2 מציג נתוני פניות למוקד החרום 118 בין מרץ-ספטמבר 2020 לעומת חודשים מקבילים בשנת 2019.

תרשים 2: פניות למוקד 118

כפי שניתן לראות מהנתונים לעיל, הייתה עליה של למעלה מ-300% בפניות למוקד הסיוע. 2853 פניות בין מרץ לספטמבר 2020 לעומת 688 פניות בלבד בתקופה המקבילה בשנת 2019 ועליה זו אכן מתארת שינוי לרעה משמעותי במספר מקרי האלמ"ב בין בני זוג, כפי שדווח על ידי מוקד 118.

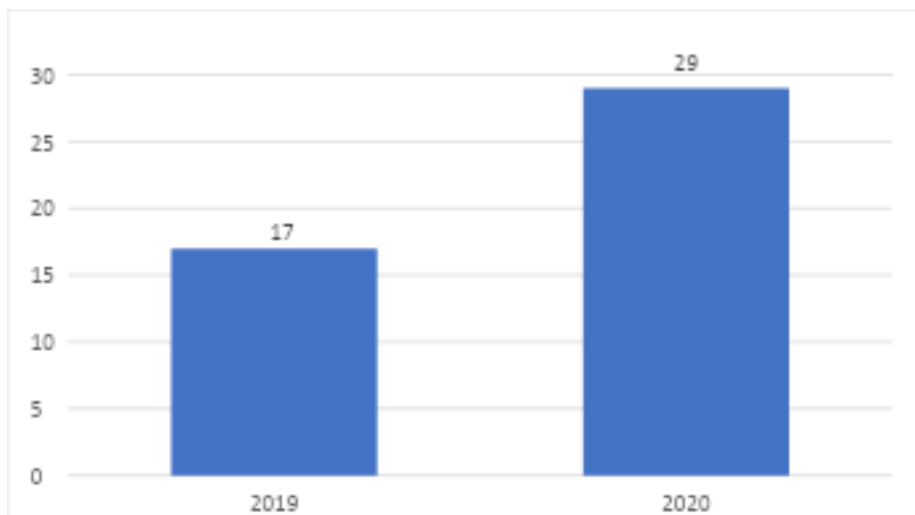
כאמור, רצח נשים הוא האקט הקיצוני ביותר של אלימות כלפי נשים. ההנחה היא שבתקופת משבר הקורונה תמצאנה יותר נרצחות מאשר בשנה רגילה. בבדיקה ראשונית שעשינו בדקנו את שנת 2020 (שנת משבר הקורונה) מול שנת 2019 ומצאנו עליה של 70% במקרים של רצח נשים, ב-2020 נרצחו 29 נשים לפי דיווחים משנתון המשטרה 2022, וב-2019 נרצחו

⁴ https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/police_statistical_abstract_2021

⁵ https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/police_statistical_abstract_2019

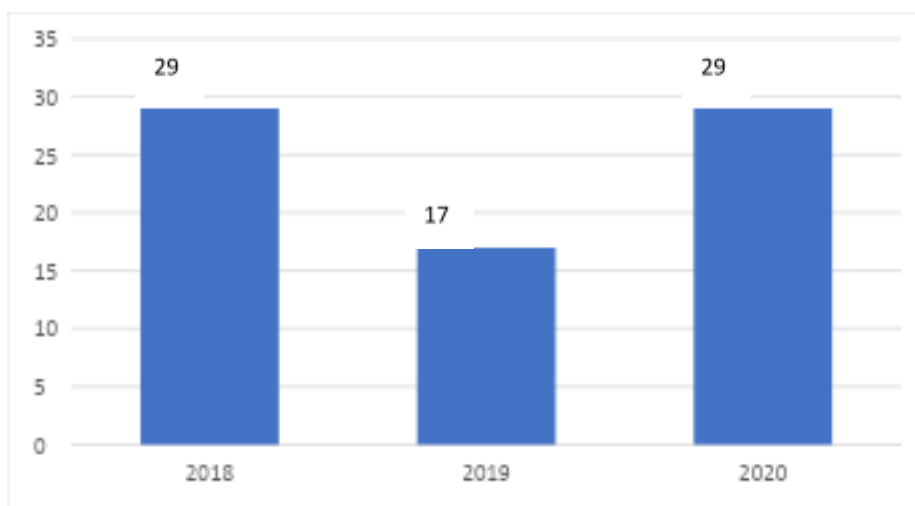
17 נשים. על פניו ממצאים אלו מתיישרים מול ממצאים של מחקרים דומים במקומות אחרים בעולם. להלן הנתונים בתרשים 3:

תרשים 3: רצח נשים בשנים 2019 - 2020

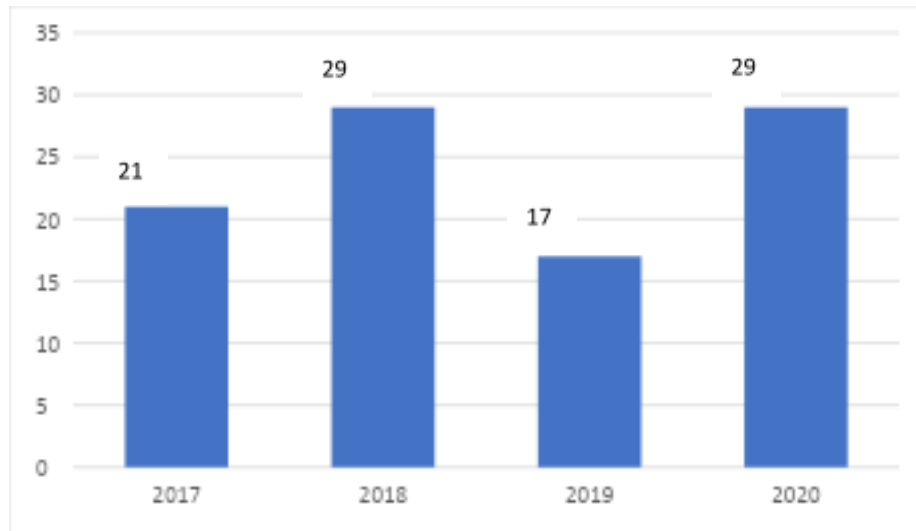
על מנת לוודא שאכן מדובר בעלייה משמעותית כפי שהממצאים לעיל מציגים והאם שנת 2020 היא באמת שנת קיצון, בדקנו עוד שנה אחת אחורנית ומצאנו שבשנת 2018 נרצחו 29 נשים – אותו מספר נרצחות כמו בשנת התפרצות הקורונה, כפי שמוצג בתרשים 4 להלן:

תרשים 4: רצח נשים בשנים 2018 - 2020

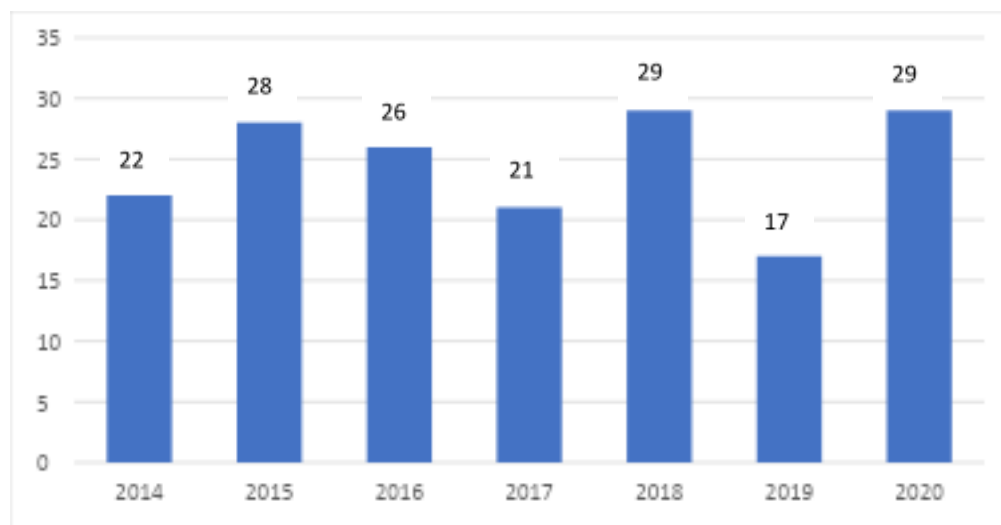
מאחר שבשנת 2018 נרצחו אותו מספר נשים כמו בשנת הקורונה (2020), מצאנו לנכון לבדוק עוד שנה אחורנית. בשנת 2017 נרצחו 21 נשים, כפי שניתן לראות בתרשים 5 להלן:

תרשים 5: רצח נשים בשנים 2017 - 2020

לא הסתפקנו בממצא דלעיל לפיהם רצח נשים מתרחש באופן תנודתי מבחינת היקפיו, ולכן מצאנו לנכון לבחון את קיומו האפשרי של דפוס רב-שנתי במקרי רצח נשים, בדקנו נתוני רצח נשים עוד שלוש שנים אחורנית - בשנת 2014⁶ נרצחו 22 נשים, בשנת 2015 נרצחו 28 נשים ובשנת 2016 נרצחו 26 נשים, כפי שניתם לראות בתרשים 6 להלן:

תרשים 6: רצח נשים בשנים 2014 - 2020

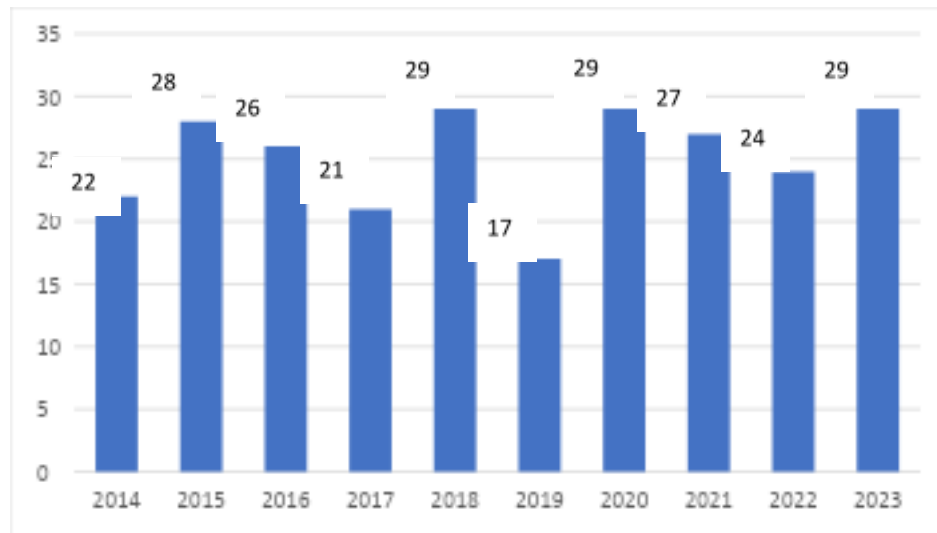
התרשים התנודתי מלמד על כך ששנת משבר בריאותי קיצוני כדוגמת משבר הקורונה, אינה בהכרח המחולל העיקרי לתופעת רצח הנשים.

על מנת להמשיך ולבדוק את בולטותה של שנת התפרצות הקורונה מבחינת רצח נשים בדקנו שנים עוקבות לעומת שנת 2020. שנת 2021⁷ שהייתה השנה השנייה למשבר הקורונה, היא שנה בה חלה האטה של הנגיף מבחינת חומרתו והתפשטותו, ובה נרצחו 27

⁶ https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/police_statistical_abstract_2018
⁷ https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/police_statistical_abstract_2022

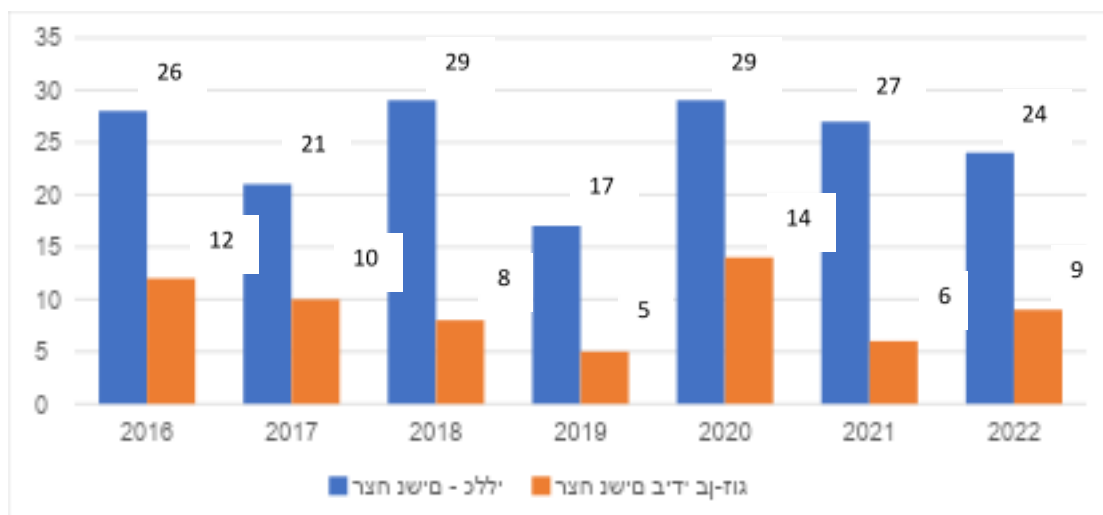
נשים. שנת 2022 ושנת 2023⁸ אלו שנים בהן החיים שבו לסדרם ובהן נרצחו 24 ו 29 נשים בהתאמה. למעשה, השנים העוקבות מלמדות על כך שהתנודתיות האופיינית במספר הנרצחות נשמרת למרבה הצער אך מחדדת באותה עת את ההבנה כי משבר הקורונה לא היה חריג מבחינת מספר הנרצחות

תרשים 7: רצח נשים בשנים 2014 - 2023

הנתונים לעיל מציגים רצח נשים באופן כללי. אולם, כאמור, לנוכח העובדה שמשבר הקורונה יצר מציאות של סגר במסגרתו משפחות שלמות בילו יחדיו תחת קורת גג אחת, נבדקו נתוני רצח בנות זוג. בבחינה ממוקדת של מקרי רצח נשים בידי בני-זוגן נראה כי הממצאים מעט שונים, כפי שניתן לראות בתרשים 8:

תרשים 8: רצח נשים כללי מול רצח נשים בידי בן-זוג

בתרשים דלעיל נראה כי שנת התפרצות הקורונה היא שנה קיצונית בה נרצחו 14 נשים על ידי בני זוגן. מדובר במספר הנרצחות הגבוה ביותר בהשוואה לשנים קודמות 2016-2019, כמו כן מדובר במספר נרצחות שהוא כמעט פי שלושה ממספר הנרצחות בשנת 2019 וכמעט

⁸ אתר שדולת הנשים

פי שניים ממספרן בשנת 2018. מספר הנרצחות בשנת 2020 אף בולט בחריגותו בהשוואה לשנים העוקבות בהן נרצחו 6 ו 9 נשים בהתאמה.

דיון

ניתוח תמונת המצב במאמר זה התמקדה בראש ובראשונה בתחום האלמ"ב תוך בחינת המצב בהשוואה בין שנת משבר הקורונה לשנים שקדמו לה. הממצאים המתבססים על נתוני המשטרה מראים עליה משמעותית במספר המקרים של אלמ"ב כלפי נשים בשנת משבר הקורונה לעומת השנים שקדמו לה. בשנת 2020 חלה עליה של 807 מקרים לעומת 2019 והתמונה מתחדדת כאשר משווים את נתוני האלימות בשנת 2018, שם נראה פער של 304 מקרים לעומת שנת 2019. ממצא זה מתבסס על נתוני המשטרה ומצביע על כך ששנת משבר הקורונה ככל הנראה היוותה זרז משמעותי להאצה בתופעת האלימות במשפחה כלפי נשים. ממצאים אלה סותרים ממצאי מחקר שנערך במקסיקו (Silverio-Murillo, et al., 2020). יחד עם זאת ממצאים אלו מתאימים לממצאי מחקרים אחרים (Arenas-Arroyo, et al., 2020; Peterman, et al., 2020; Gosangi, et al., 2021; al., 2021) לפיהם במהלך שנת משבר הקורונה הודגמה עליה מדאיגה ומשמעותית במספר המקרים המדווחים של אלמ"ב כלפי נשים. כך למשל במחוז חוביי בסין חלה עליה באלמ"ב במהלך הסגר (Fraser, 2020). בארה"ב, במהלך המגיפה דווח על עליה של 10.2% בפניות בנושא אלמ"ב (Leslie & Wilson, 2020).

ניתוח תמונת המצב בתחום האלמ"ב התבססה גם על נתוני מוקד 118 (מוקד סיוע המופעל על-ידי משרד הרווחה ומספק מענה לפונים בהקשר של אלמ"ב) על מנת לנסות ולהעמיק ולבחון בצורה מדוקדקת את הטענה שהושמעה חדשות לבקרים במדיה המקומית בישראל בדבר עליה מדאיגה במספר מקרי האלמ"ב החל מפרוץ המגפה. נתוני מוקד 118 מספקים נקודת מבט ממוקדת בחודשי תחילת משבר הקורונה. נתונים אלה אכן מצביעים על עליה מדאיגה ביותר של מקרי אלמ"ב כלפי נשים בחודשים מרץ-ספטמבר 2020 לעומת התקופה המקבילה בשנה שקדמה לה. נתונים אלו עולים בקנה אחד עם נתוני מחקרים קודמים המתייחסים לנעשה בתחום האלמ"ב החל מפרוץ משבר הקורונה במדינות אחרות. על פי נתוני מחקרים קודמים חלה עליה של 25% בדיווחים לקו החם וכן בעליה בחיפוש בגוגל בנושא סיוע במקרי אלימות במשפחה (Kottasová, 2020). בבריטניה דווח על עליה של 25% בפניות לקוי הסיוע, כבר בשבוע הראשון שלאחר הסגר שהוטל על תושבי הממלכה המאוחדת (Kelly & Morgan, 2020).

העליה חדה בפניות למוקד 118 מרמזת על נגישות וזמינות של מוקד 118 המופעל על-ידי שרותי הרווחה ופורסם בכלי התקשורת השונים בהקשר של מניעת אלמ"ב.

הצמיחה הרבה בפניות למשטרה, אשר תורגמו לתיקי אלמ"ב, לצד צמיחה משמעותית בהיקף הפניות למוקד 118 משקפת את הקושי שיצרו ככל הנראה הסגרים במונחים של יחסים במשפחה מה שהביא לריבוי פניות לגורמים פורמליים ובלתי פורמליים. מן הראוי לציין שבסגר הראשון הופעל מוקד הסיוע גם באמצעות ווטסאפ, דבר אשר הקל על נפגעות אלימות ליצור קשר עם המוקד. לעומת ממצאים אלו סילבריו-מורילו ואחר'

(Silverio-Murillo, et al., 2020) פרסמו נתונים לפיהם האלימות במהלך הסגרים לא ירדה ומה שירד ונפגע זה יכולתה של האישה לדווח למשטרה על הנעשה לה. ממצא זה אינו מתאים למציאות כפי שמדווחת בנתוני משטרה רשמיים אודות שנת 2020 והנתונים למעשה מצביעים על עליה בדיווח למוקדי החרום ובכלל זה למשטרה, הטענה שהמשטרה היוותה ארגון אכיפה פחות נגיש אינה מקבלת תמיכה לפי ממצאים אלו, Silverio-Murillo, et al., (2020)

כאמור, אחת ממטרות המאמר הנוכחי היא לנתח את המתרחש בכל הקשור לאלימות קיצונית המתבטאת ברצח נשים בתוך המשפחה. על מנת לספק מענה לשאלה בדבר חומרת המצב בכל הקשור בהיבט זה של רצח נשים בתקופת משבר הקורונה, בוצעה השוואה של מספר הנרצחות בשנת 2020 לעומת שנים קודמות ולעומת שנים עוקבות. הנתונים מראים תמונת מצב תודתית עקבית רב-שנתית המדגישה עד כמה שנת משבר הקורונה אינה ייחודית בכל הנוגע להיותה זרז לרצח נשים בתוך המשפחה. 29 הנרצחות בשנת משבר הקורונה הוא אמנם מספר מדאיג וגבוה, אך בהשוואה לשנים קודמות בהן לא אירע משבר בריאותי כלשהו, לא מדובר במספר יוצא דופן. ולראיה בשנת 2011, בשנת 2013 ובשנת 2018, נרצחו נשים רבות והמספר של הנרצחות אינו שונה משמעותית משנת 2020 ושנת 2021 שעדיין הייתה שנת משבר בריאותי.

ממצא זה אינו עולה בקנה אחד עם דיווחים ממדינות אחרות, למשל ווייל (Weil, 2020) בדקה את הנעשה במדינות אירופה ובמדינות דרום אמריקה ודיווחה על עליה במקרי אלמ"ב וברצח נשים בהשוואה בין שנת 2020 לעומת 2017 (Weil, 2020), ולמשל מקסיקו, שם לפי סטפן וספיד (Stephen & Speed, 2021) נמצא שכאלף נשים נרצחו בתחילת שנת 2020, בסגר בראשון, כשלמעשה מספר מקרי הרצח הוכפל לעומת חמש שנים קודמות.

לעומת זאת ממצאי המאמר הנוכחי סותרים את האווירה התקשורתית הסוערת שאפפה ואפיינה את שנת המשבר במסגרתה געשו ורעשו הרשתות שדיווחו בדאגה על מספר עולה וגובר של נשים שנרצחו בשל הלחצים שליוו את משבר הקורונה (הארץ, 7.4.2020; הארץ 14.5.2020; Ynet, 18.5.2020). בהקשר זה מחקרים שהוצגו לעיל תמכו בממצאיהם בעליה המדאיגה במספרי הנרצחות בתקופה זו. כפי שמסתמן בדיווחיה של אינגלה סמית במדורה "Counting dead women", בו דיווחה שמספר מקרי רצח נשים באנגליה הוכפל בשבועות הראשונים של הסגר הראשון בחודש מרץ 2020 (Smith, 2020).

יחד עם זאת, ממצאי המחקר הנוכחי מצביעים על מספר חריג בגובהו של נשים שנרצחו על ידי בני זוגן בשנת התפרצות המשבר הבריאותי, בהשוואה לשנים קודמות ולשנים עוקבות. ייתכן ומצב הדברים החמור בהקשר של רצח בנות זוג נובע מטבעם של מקרי רצח בנות זוג, שכן אלו מתרחשים בין בני זוג בהקשר זוגי-משפחתי ולעיתים תחת קורת גג משותפת. מצב דברים זה ניתן להסבר תוך הדגשת מציאות הסגרים שנכפו בשנת התפרצות הקורונה והטביעו את חותמם, תוך יצירת מעין "סיר לחץ" זוגי שהוביל לתוצאות מעציבות ולגאות מדאיגה של רצח בנות זוג. ממצאי מחקר זה אינם עולים בקנה אחד עם ממצאי מחקרם של אסיק ואוזן (Asik & Ozen, 2020) שדיווחו כי ההסתברות שאישה תיהרג על ידי בן זוג אינטימי ירדה בכ-57% בתקופת צעדי הריחוק החברתי המחמירים, וב-83.8% בעוצר לעומת התקופה המקבילה בין 2014 ל-2019 (Asik & Ozen, 2020).

לסיכום, במאמר הנוכחי נעשה ניסיון לספק מענה לשאלה האם שנת משבר הקורונה היוותה זרז משמעותי לעליה באלמ"ב וכלפי נשים ולעליה ברצח נשים. מתוך הנתונים שנאספו עולה תמונה מורכבת המתבססת על העובדה שנרשמה בתקופת התפרצות הקורונה עליה מדאיגה בכל הנוגע לאלמ"ב. מבחינת אלמ"ב כלפי נשים נתוני המשטרה לגבי תיקי אלמ"ב מצביעים על עליה משמעותית במספר התיקים בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019. בדומה, נתוני 118 מראים עליה של 300% בפניות למוקד בתקופה שבין מרץ לספטמבר 2020. למעשה שני מאגרי הנתונים מציגים תמונת מצב מדאיגה וחמורה והראה כי שנת הקורונה הינה שנה חריגה בכל הנוגע לאלימות כלפי נשים. לעומת זאת תמונת המצב לגבי רצח נשים המתבססת על נתוני המשטרה והתקשורת מבהירה ששנת הקורונה לא היוותה שנה חריגה במונחי התופעה המעציבה של רצח נשים על ידי בני זוג. מדובר בתופעה תגודתית בצורה לא קיצונית ועל פני שנים, בהתייחס לשנים טרום הקורונה, במהלכה ולאחריה, נראה כי למרבה הצער עשרות נשים ממשיכות להירצח מדי שנה והתופעה לא נבלמת בגין משבר כלשהו בריאותי או אחר.

מקורות

Abraham, H. (2020, May 6). Demonstration in Haifa against homicide and violence against women. *Haifa News Corporation*.

<https://haipo.co.il/item/196276>

Aebi MF, Molnar L, Baquerizas F. (2021). Against All Odds, Femicide Did Not Increase During the First Year of the COVID-19 Pandemic: Evidence From Six Spanish-Speaking Countries. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 37(4), 615-644.

doi:10.1177/10439862211054237

Alamo-Capital, J. (2021, November 21). *The international struggle day against violence against women: collection of data on domestic violence, particularly against women*. The Knesset report.

https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/309de8d4-68ef-eb11-8114-00155d0aee38/2_309de8d4-68ef-eb11-8114-00155d0aee38_11_18271.pdf

Angel, A. (2020, November 25). The cure for corona will come, for the cure for violence against women we will have to work much harder. *Globes online*.

<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001350848>

ANSA (2020, November 24). 91 femicide victims in 2020 – report. *General News*.

https://www.ansa.it/english/news/general_news/2020/11/24/91-femicide-victim-s-in-2020-report_63cc75f8-608f-4f51-8daa-e0c9abcfa930.html

Asik, G. A., & Ozen, E. N. (2020). It Takes a Curfew: The Effect of COVID-19 on Female Homicides. *Economic Research Forum Working Papers*, 1443.

[/https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9754662](https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9754662)

Arenas-Arroyo, E., Fernandez-Kranz, D., & Nollenberger, N. (2021). Intimate partner violence under forced cohabitation and economic stress: Evidence from the COVID-19 pandemic. *Journal of Public Economics*, .194, 104350

Bradbury-Jones, C., & Isham, L. (2020). The pandemic paradox: The *Journal of Clinical* .consequences of COVID-19 on domestic violence *.Nursing*, 29, 2047-2049

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The .Lancet*, 395(10227), 912-920

Calderon-Anyosa, R. J. C., Kaufman, J. S. (2021). Impact of COVID-19 lockdown policy on homicide, suicide, and motor vehicle deaths in Peru. *Preventive Medicine*, 143, Article 106331. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2020.106331>

Campbell, A. M. (2020). An increasing risk of family violence during the COVID-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save .lives. *Forensic Science International: Reports*, 2, 100089

Cantor E, Salas R, Torres R. (Jun 30, 2022). Femicide and Attempted Femicide before and during the COVID-19 Pandemic in Chile. *Int J .Environ Res Public Health*

Chilai, S. (18.5.2020).11 women murdered since the beginning of the year: ."Where is the Minister for Women's Murder?" Ynet, 18.5.2020

Dawson, M., & Carrigan, M. (2021). Identifying femicide locally and globally: Understanding the utility and accessibility of sex/gender-related .motives and indicators. *Current Sociology*, 69(5), 682-704

Engel, A. (2020). <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001350848>

Felbab-Brown, V. (2020). <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/13/COVID-19-can-augment-violence-to-mexican-women/>

Pfitzner, N., Fitz-Gibbon, K., Walklate, S., Meyer, S., & Segrave, M. (2023). *The 'Shadow Pandemic': Domestic and Family Violence During COVID-19. In Violence Against Women During Coronavirus: When Staying Home Isn't Safe*, (pp. 17-29). Cham: Springer International Publishing

Fraser, E. (2020). *Impact of COVID-19 pandemic on violence against women and girls*. UK

Aid.<http://www.sddirect.org.uk/media/1881/vawg-helpdesk-284-COVID-19-and-vawg.pdf>

Haaretz, n.d.(2020, December 1). First degree murder. Retrieved from <https://www.haaretz.co.il/st/c/prod/heb/global/homicide>

Hoehn-Velasco, L., Silverio-Murillo, A., & de la Miyar, J. R. B. (2021). The Great Crime Recovery: Crimes Against Women During, and After the COVID-19 Lockdown in Mexico. *Economics & Human Biology*, .100991

Gelles R. J. (1983). An exchange/social control theory. In: D. Finkelhor, R. J. Gelles, G. T. Hotaling, & M. A. Strauss (Eds.), *The Dark Side of Families: Current Family Violence Research* (pp. 151-165). SAGE Publications

Gil-Ad, H. & Shaalan, H. (2020, July 4). Protests rallies across the country in memory of 13 women murdered since the beginning of the year. *National*. <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5759018,00.html>

Godin, M. (2020). How Coronavirus is Affecting Victims of Domestic Violence. *Time*. Mar 18. URL: <https://time.com/5803887/coronavirus-domestic-violence-victims/> [[accessed 2020-07-23

Gosangi, B., Park, H., Thomas, R., Gujrathi, R., Bay, C. P., Raja, A. S., ... & Khurana, B. (2021). Exacerbation of Physical Intimate Partner Violence during COVID-19 Pandemic. *Radiology*, 298(1), E38-E45

Kelly, J., & Morgan, T. (2020). Coronavirus: Domestic abuse calls up 25% since lockdown, charity says. *BBC News*, 6

- Kottasová, I., & Di Donato, V. (2020). Women are using code words at pharmacies to escape domestic violence during lockdown. *CNN (April, 6, 2020)*
- Leslie, E., & Wilson, R. (2020). Sheltering in place and domestic violence: Evidence from calls for service during COVID-19. *Journal of Public Economics, 189*, 104241
- Nasar, F. (2022, June 22). Suspected murder and attempted suicide in Haifa: a man stabbed his wife and hurt himself. *N12*. Retrieved from https://www.mako.co.il/news-israel/2022_q2/Article-d952abd23b65181027.htm
- Morgan, A., & Boxall, H. (2020). Social isolation, time spent at home, financial stress and domestic violence during the COVID-19 pandemic. *Trends (& Issues in Crime & Criminal Justice, (609)*
- Nevo, J. (7.4.2020). Women`s murder at the lockdown of the coronavirus. *Haaretz, 7.4.2020*
- Piquero, A. R., Jennings, W. G., Jemison, E., Kaukinen, C., Knaul, F. M. (2021). Evidence from a systematic review and meta-analysis: Domestic Violence during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Criminal Justice, 74*, Article 101806. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2021.101806>
- Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., & Van Gelder, N. (2020). *Pandemics and violence against women and children, 528*. Center for Global Development
- Salisbury, H. (2020). What might we learn from the COVID-19 pandemic? *BMJ, 368*
- <https://www.latinousa.org/2020/04/30/femicidesperu/> Sanchez, C. (April, 2020)
- Sánchez, O. R., Vale, D. B., Rodrigues, L., & Surita, F. G. (2020). Violence against women during the COVID-19 pandemic: An integrative review. *International Journal of Gynecology & Obstetrics, 151(2)*, 180-187
- Silverio-Murillo, A., Balmori de la Miyar, J. R., & Hoehn-Velasco, L. (2020). Families under confinement: COVID-19, domestic violence, and alcohol consumption

Stephen, L., & Speed, S. (2021). Indigenous Women and Violence in the Time of Coronavirus. *Indigenous Women and Violence: Feminist Activist Research in Heightened States of Injustice*, 243

Swemmer, S. (2021). Femicide and the Continuum of Gender-Based Violence. In: Leal Filho, W. Chile, Marisa Azul, A., Brandli, L., Lange Salvia, A., Wall, T. (eds) *Gender Equality. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals*. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-95687-9_44

Van Gelder, N., Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., & Oertelt-Prigione, S. (2020). COVID-19: Reducing the risk of infection might increase the risk of intimate partner violence. *EClinicalMedicine*, 21

Weil, S. (14.5.2020a). Trapped between two epidemics: coronavirus and the murder of women. *Haaretz*, 14.5.2020

Weil, S. (2020b). Two Global Pandemics: Femicide and COVID-19. *Trauma and Memory*, 8(2), 110-112

Weil S. (2021), Domestic Terrorism in 2020: a Report of the Israel Observatory on Femicide. *Cambio. Rivista sulle trasformazioni sociali*, *OpenLab on COVID-19*. DOI: 10.13128/cambio-10383

World Health Organization. (2020). *Addressing violence against children, women and older nCoV/Violence actions/2020.1*. World Health people during the COVID-19 Pandemic: Key actions .Organization (No. WHO/2019

Gil-Ad, H. (2021, February 7). All faces and names: 19 women murdered since the beginning

of 2020 , *Ynet*. Retrieved from <https://www.ynet.co.il/news/article/rkb2m52g00>
Xue, J., Chen, J., Chen, C., Hu, R., & Zhu, T. (2020). The Hidden Pandemic of Family Violence During COVID-19: Unsupervised Learning of Tweets. *Journal of medical Internet research*, 22(11), e24361

רצח נשים ערביות בישראל-דעותיהם של סטודנטים ערבים